

פרק ט"ו / מרד אבשלום (חלק א)

על כל פנים, ברור שלא בדברי החלקות הללו לבדם הצליח אבשלום לגנוב את לב אנשי ישראל, והדבר התאפשר גם בזכות הדברים שציינו לעיל. בסופו של דבר מגיעה שעת הכושר, ואבשלום מחליט להתחיל במרד.

ב. חברון

(ז) וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה⁴ וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל הַמֶּלֶךְ אֶלְכָה נָא וְאַשְׁלֵם אֶת נְדָרַי אֲשֶׁר נָדַרְתִּי לַיהוָה בְּחֶבְרוֹן: (ח) כִּי נָדַר נָדַר עֲבָדְךָ בְּשִׁבְתִּי בְּגִשּׁוֹר בְּאֶרֶץ לְאֹמֶר אִם יָשׁוּב יְשִׁיבֵנִי ה' יְרוּשָׁלַם וְעַבַדְתִּי אֶת ה': (ט) וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לֵךְ בְּשָׁלוֹם וְיָקָם וַיֵּלֶךְ חֶבְרוֹנָה: (י) וַיִּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם מְרַגְלִים בְּכָל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כְּשִׁמְעֶכֶם אֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאַמְרָתֶם מֶלֶךְ אַבְשָׁלוֹם בְּחֶבְרוֹן:

מדוע התחיל אבשלום את המרד בחברון דווקא? אמת הדבר, שבכך הוא משחזר את תחילת דרכו של דוד, שאף הוא מלך תחילה בחברון, על שבט יהודה (ראה פרק ב', שיעור 3) – בין היתר בגלל ייחודה של העיר מבחינה דתית והיסטורית. חברון היא גם עיר הולדתו של אבשלום (עיי' ג, ב-ג), ומן הסתם הכיר שם לא-מעט אנשים. אבל מהיבט אחר נראה מעשהו של אבשלום תמוה: הלא הוא מבקש לרכוש את אמונו של כל עם ישראל, ואם כן, מדוע הוא הולך לעיר דרומית כחברון, שגם דוד עזב אותה לאחר שנעשה מלך על כל ישראל?

מסתבר שאבשלום מצא באנשי חברון גרעין של התמרמות כלפי דוד, דווקא מפני שהעביר את בירתו לירושלים. מן הסתם הבטיח אבשלום לאנשי חברון בלשון החלקות שלו להשיב לעיר את מעמדה. דבר זה משתלב בהיבט כללי בממלכתו של דוד, שכפי שנראה בהמשך, רבים בשבט יהודה לא אהדו אותו. דוד לא אחז בשיטתו של קודמו במלכות, שאול, שהעדיף העדפה ברורה את בני שבטו, והעניק להם טובות הנאה ומשרות מכובדות.⁵ דוד לא נתן

א. וַיִּגְנֹב אַבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל

בסוף השיעור הקודם עמדנו על הנסיבות המקדימות למרד אבשלום: הבנתו של אבשלום שלא ישיג את המלכות בדרך חוקית, מצד אחד, ויכולתו להשפיע על העם – הן בשל יופיו המיוחד הן בשל התנהלותו של דוד – מצד שני.

ראשיתו של פרקנו מתארת בהרחבה כיצד הפעיל אבשלום את כישורונותיו לרכישת אמונם של בני ישראל:

(א) וַיְהִי מֵאַחֲרַי כֵּן וַיַּעַשׂ לוֹ אַבְשָׁלוֹם מְרַבָּה וְסָסִים וְחֻמְשִׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו:¹ (ב) וְהַשְׂכִּים אַבְשָׁלוֹם וַעֲמַד עַל יַד דָּרֶךְ הַשָּׁעַר² וַיְהִי כָּל הָאִישׁ אֲשֶׁר יֵהֵי לֹ רִיב לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְמִשְׁפַּט וַיִּקְרָא אַבְשָׁלוֹם אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֵי מִזֶּה עִיר אַתָּה וַיֹּאמֶר מֵאֶחָד שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדְךָ: (ג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְשָׁלוֹם רָאה דְבַרְךָ טוֹבִים וְנִכְחִים וְשִׁמְעֵ אֵין לְךָ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ: (ד) וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם מִי יִשְׁמַעֲנִי שִׁפְט בְּאֶרֶץ וְעָלִי יָבוֹא כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יֵהֵי לוֹ רִיב וּמִשְׁפָּט וְהִצַּדְקָתוֹ: (ה) וְהֵיךְ בְּקֶרֶב אִישׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ וְשָׁלַח אֶת יָדוֹ וְהִחֲזִיק לוֹ וְנָשַׁק לוֹ:³ (ו) וַיַּעַשׂ אַבְשָׁלוֹם כַּדָּבָר הַזֶּה לְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָבֹאוּ לְמִשְׁפָּט אֶל הַמֶּלֶךְ וַיִּגְנֹב אַבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל:

התיאור נראה משעשע למדי, ואף בלתי-מובן: כיצד יכול אבשלום לשכנע את שני הצדדים שהיה מצדיק אותם?! אך דומה שהתשובה לתמיהה זו מובנת. המבקשים את משפט המלך אינם פונים בשל סכסוך רגיל. מדרך הטבע, מדובר באנשים שבאים לזעוק על עוול שעשו להם גורמי השלטון הרשמיים ולערער על ההכרעה נגדם. להם באמת יכול אבשלום להבטיח שהיה מצדיק אותם, ומסיר את עול המלכות מעליהם.

1 כבר ציינו בעבר (בשיעורנו לשמ"א ח' – שיעור 13 הערה 2) כי ריצה לפני המרכבה הייתה ביטוי של כבוד, בדומה לנסיעת אופנועים לפני מכונית הנשיא בימינו, וכפי שהזהיר שמואל את ישראל שם (פס' יא): "זֶה יֵהֵי מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת בְּנֵיכֶם יִקַּח וְשָׂם לוֹ בְּמִרְכָּבָתוֹ וּבְפָרְשָׁיו וְרָצוּ לְפָנָי מְרַבָּתוֹ". לימים חיקה אדוניהו את אבשלום ועשה בדיוק כמותו: "וְאֲדֹנָיה בֵּן חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֻמְשִׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו" (מל"א א', ה). בהקשר שונה במקצת מסופר על אליהו הנביא: "וַיְהִי גֶשֶׁם גָּדוֹל וַיִּרְבֵּב אַחֲאָב וַיֵּלֶךְ יְזַרְעֵאלָה. וַיֵּד ה' הִתְהַלֵּךְ אֶל אֱלֹהֵיו וַיִּשְׁנַס מִתְּנִי וַיִּרְץ לְפָנָי אַחֲאָב עַד בְּאֶבֶקָה יְזַרְעֵאלָה" (מל"א י"ח, מה-מו), ואומר על כך המדרש: "מלמד שחלק כבוד למלכות" (ילקוט שמעוני מל"א רמז ריז).

ריבוי הסוסים הוא ניגוד בין אבשלום ובין דוד אביו, אשר עיקר את הסוסים שלכד במלחמותיו (ראה שיעור 17).

2 כידוע, השער הוא מקום המשפט (עיי' דברים ט"ז, יח; כ"א, יט; עמוס ה', טו; רות ד', א; ועוד), ועל כן הגיע אבשלום לשם דווקא.

3 התנהגות זו מזכירה את המפגש בין דוד ואבשלום בסוף הפרק הקודם: "וַיָּבֹאוּ אֶל הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ לוֹ עַל אִפְּיוֹ אַרְצָה לְפָנָי הַמֶּלֶךְ וַיִּשַׁק הַמֶּלֶךְ לְאַבְשָׁלוֹם" (י"ד, לג). הדמיון מדגיש את כפיות הטובה של אבשלום כלפי אביו.

4 מילים אלו קשות ביותר, שהרי כל שנות מלכותו של דוד לא היו אלא ארבעים שנה (עיי' לעיל ה', ד). רש"י פירש בעקבות חז"ל (תמורה יד ע"ב): "מקץ ארבעים שנה ששאלו ישראל מלך משמואל נתגלגל דבר מרד והשפלה במלכות". מסתבר שהמדרש מבקש לומר כי אזהרותיו של שמואל אכן התקיימו כעבור ארבעים שנה, שאז הופיע טוען למלכות שנהג בגינוני המלכות ששמואל הזהיר מפניהם (ראה הערה 1). רלב"ג העלה אפשרויות נוספות: "יתכן שאלו ארבעים שנה התחילו מעת צמיחת המלכות בישראל, רוצה לומר מעת המשח שאול, או התחילו מעת שלמות ארבעים שנה מעת המשח דוד, ואולי הוגד על דרך נבואה שארבעים שנה יעמוד מלכות דוד ולזה חשב אבשלום שאז יהיה העת שתסור המלוכה מדוד ודמה מפני זה שכבר תשלם מחשבתו בהריגת אביו לסבב שתהיה הממלכה לו".

בתרגום השבעים ובקדמוניות היהודים ליוסף בן מתתיהו כתוב "ארבע שנים" במקום "ארבעים שנה". אך פתרון זה נראה מאולץ, שכן הוא מניח שלא רק המילה "ארבעים" היא שיבוש, אלא גם המילה "שנה" (שכן מונים בלשון יחיד רק מעשר ומעלה).

5 ראה שמ"א כ"ב, ז, ודברינו על פסוק זה בסוף שיעור 42 לספר שמ"א.

(ז) וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וְכָל בֵּיתוֹ בְּרִגְלָיו וַיַּעֲזֹב הַמֶּלֶךְ אֶת עֶשֶׂר נָשִׁים פְּלִגְשִׁים לְשֹׁמֵר הַבָּיִת:

זהו מצג למה שמסופר להלן ט"ז, כ-כג: שכיבת אבשלום את הנשים הללו לעיני כל ישראל. ויש בזה משום חזרה למוטיב מוכר וטרגי: שוב דוד מביא על עצמו את הצרות והעונשים שנגזרו עליו בעקבות פרשת בת שבע.

דוד אינו עוזב לבדו. רבים מאנשיו מצטרפים אליו:

(יז) וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וְכָל הָעָם בְּרִגְלָיו וַיַּעֲמְדוּ בַּיַּת הַמֶּרְחֵק:⁷ (יח) וְכָל עֲבָדָיו עֲבָרִים עַל יְדוֹ וְכָל הַכְּרָתִי וְכָל הַפְּלָתִי וְכָל הַגְּתִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ⁸ אֲשֶׁר בָּאוּ בְּרִגְלוֹ מִגַּת עֲבָרִים עַל פְּנֵי הַמֶּלֶךְ: (יט) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל אֶתִּי הַגְּתִי לְמָה תֵּלֵךְ גַּם אֶתָּה אֲתָנּוּ שׁוֹב וְשׁוֹב עִם הַמֶּלֶךְ⁹ כִּי נִכְרִי אֶתָּה וְגַם גְּלָה אֶתָּה לְמִקְוֵה: (כ) תָּמוּל בּוֹאֵךְ וְהַיּוֹם אֲנִיעֶךָ עִמָּנוּ לְלַכֵּת וְאֲנִי הוֹלֵךְ עַל אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ שׁוֹב וְהֵשֵׁב אֶת אַחִיךָ עִמָּךְ חֹסֵד וְאֶמֶת: (כא) וַיַּעַן אֶתִּי אֶת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חִי ה' וְחִי אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ כִּי אִם בְּמִקְוֵה אֲשֶׁר יִהְיֶה שֵׁם אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ אִם לְמִוֶּת אִם לְחַיִּים כִּי שֵׁם יִהְיֶה עֲבָדְךָ: (כב) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל אֶתִּי לָךְ וְעַבְרָ וַיַּעֲבֵר אֶתִּי הַגְּתִי וְכָל אֲנָשָׁיו וְכָל הַטָּף אֲשֶׁר אִתּוֹ:

מעניין הדבר, שרבים מן המצטרפים אל דוד הם שלא מעם ישראל: הכרתי והפלתי¹⁰ והגתים. דבר זה מובן, שכן שכירי החרב שמרו אמונים לנותן לחמם, ולא נתנו את דעתם על שיקולים לאומיים שונים. אלא שכאן אין מדובר בנאמנות תועלתנית פשוטה. איתי הגתי מראה נאמנות ומחויבות מוסרית עמוקה ומרשימה לדוד. קשה שלא להיזכר בפרשה דומה מאוד – פרשת נעמי ורות. הבה נסקור את ההקבלות:

א. בשני הסיפורים זוכה אדם המצוי במצוקה קשה לתמיכה מאיש נכרי בשל קשר שהיה ביניהם בעבר: רות תומכת בנעמי, ואיתי הגתי – בדוד.

ב. האיש הנתון במצוקה מנסה לשדל את רעהו הנכרי שלא לילך עמו אלא לשוב, שהרי איש נכרי הוא:

לְכַנָּה שִׁבְנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה... שִׁבְנָה בְּנִתִּי לְמָה תֵּלְכָנָה עִמָּי (רות א', ח-יא);

לְמָה תֵּלֵךְ גַּם אֶתָּה אֲתָנּוּ שׁוֹב וְשׁוֹב עִם הַמֶּלֶךְ כִּי נִכְרִי אֶתָּה וְגַם גְּלָה אֶתָּה לְמִקְוֵה (שמ"ב ט"ו, יט).

7 מהו "בית המרחק"? רש"י ורד"ק פירשו שהכוונה למקום רחוק מירושלים, ואילו מצודת דוד פירש שהכוונה לבית המרוחק ביותר מבין הבתים שמחוץ לחומה. וייתכן (עיין דעת מקרא) שזהו כינוי למקום המצורעים, הנקרא גם "בית החפשיית" (עיין מל"ב ט"ו, ה); ורמז לדבר בתהילים ל"ח, יב – "אֲהַבִּי וְרַעִי מִנְּגִיד נֶגְעִי יַעֲמְדוּ וְקִרְוֵבִי מִרְחֵק עֲמָדוּ".

8 במספר זה יש סמליות, שהרי זה גם מספר האנשים שליוו את דוד בברחו מפני שאול (עיין שמ"א כ"ג, יג; כ"ז, ב).

9 רוב המפרשים ביארו שדוד מכנה כאן את אבשלום "המלך". ברם, ייתכן שהכוונה למלך גת, ודוד אומר לאיתי לשוב ולשבת עם מלכו שלו.

10 הכרתי והפלתי היו, כנראה, יחידות של שכירי חרב מכרתים ומפלטת. הם נזכרים גם לעיל ח', יח, וראה דברינו שם (שיעור 18).

כל העדפה לבני שבטו, ואדרבה, ראינו בהרחבה כי הוא נקט בגישה של אחדות ממלכתית של כל העם. מדיניות זו מרמזה ואכזבה רבים בשבט יהודה, ואבשלום ניצל את המרמור והאכזבה לקידום שאיפותיו.

יש להעיר כי הליכת אבשלום להמליך את עצמו במסווה של הליכה להקרבת קרבן – אף בה יש משום הקבלה לדוד, שנמשח אף הוא למלך במסווה של זבח (עיין שמ"א ט"ז).

ואכן, המרד צובר תאוצה במהירות:

(י) וַיִּשְׁלַח אֲבִשְׁלוֹם מְרַגְלִים בְּכָל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר קְשִׁמְעֵכֶם אֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאִמְרֵתֶם מֶלֶךְ אֲבִשְׁלוֹם בְּחִבְרוֹן: (יא) וְאֶת אֲבִשְׁלוֹם הִלְכוּ מֵאֲתֵימִים אִישׁ מִירוּשָׁלַם קְרָאִים וְהַלְכִים לְתַמָּם וְלֹא יָדְעוּ כֹל דְּבַר:⁶ (יב) וַיִּשְׁלַח אֲבִשְׁלוֹם אֶת אַחִיתֶּלְפַל הַגִּילְגָּי יוֹעֵץ דָּוִד מֵעִירוֹ מִגְּלָה בְּזָבְחוֹ אֶת הַזָּבָחִים וַיְהִי הַקֶּשֶׁר אִמָּץ וְהָעָם הוֹלֵךְ וְרַב אֶת אֲבִשְׁלוֹם:

ג. תגובת דוד

דוד שומע על המרד, ומגיב – שלא כדרכו בפרקים הקודמים – בנחרצות ובבהירות:

(יז) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְכָל עֲבָדָיו אֲשֶׁר אִתּוֹ בִּירוּשָׁלַם קוּמוּ וְנִבְרַחָה כִּי לֹא תִהְיֶה לָנוּ פְּלִיטָה מִפְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם מִהְרֹו לְלַכֵּת פֶּן יִמְהַר וְהִשְׁגִּנוּ וְהִדִּיחַ עֲלֵינוּ אֶת הָרֶעָה וְהִכָּה הָעִיר לְפִי חֶרֶב: (טו) וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ אֶל הַמֶּלֶךְ כָּל אֲשֶׁר יִבְחַר אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ הִנֵּה עֲבָדֶיךָ:

דוד נראה כמי שאינו מופתע כלל מן ההתרחשות, וכאילו ציפה לה זה מכבר. סביר להניח שמעשיו של אבשלום לא נעלמו מעיניו של דוד, ותכניותיו לא היו נסתרות. אבל תגובתו הנחרצת של דוד שונה מאוד מהתנהלותו בפרקים הקודמים. נחרצות זו – מה יסודה?

נראה שהיא קשורה בתחושת האחריות של דוד כלפי אנשיו. בזהירות זו של דוד לשלום העיר ניתן לראות מעין 'הפקת לקחים' מפרשת נוב עיר הכוהנים (עיין שמ"א כ"א-כ"ב ובשיעורים 41-44 שם). אז נהג דוד בחוסר זהירות, הערים על אחימלך הכוהן ולקח ממנו את לחם הפנים, אף ש"וְשָׁם אִישׁ מֵעֲבָדֵי שְׂאוֹל בַּיּוֹם הַהוּא נֶעְצָר לְפָנָיו ה' וְשָׁמוּ דֹאֵג הָאֲדָמִי אֲבִיר הָרַעִים אֲשֶׁר לְשְׂאוֹל" (שמ"א כ"א, ח). בעקבות מעשה זה הומתו שמונים וחמישה כוהנים, "וְאֶת נָב עִיר הַכֹּהֲנִים הִכָּה לְפִי חֶרֶב מְאִישׁ וְעַד אִשָּׁה מְעוֹלָל וְעַד יוֹנֵק וְשׁוֹר וְחֻמּוֹר וְשָׂה לְפִי חֶרֶב" (שם כ"ב, יט). דוד עצמו הודה בטעותו, ואמר לאביתר בן אחימלך, הניצול היחיד מכוהני נוב: "וַיִּדְעָתִי בַּיּוֹם הַהוּא כִּי שָׁם דֹּאֵג הָאֲדָמִי כִּי הִגֵּד יִגִּיד לְשְׂאוֹל אֲנִכִּי סִבְתִּי בְּכָל נַפְשׁ בֵּית אֲבִיךָ" (שם, כב). במרד אבשלום דוד לומד לקח ומתרחק מן העיר, לא רק בגלל החשש להילכד בתוכה, אלא גם כדי למנוע את "וְהִכָּה הָעִיר לְפִי חֶרֶב".

החלטה אחרת של דוד תתברר בקרוב כהחלטה טרגית:

6 גם דבר זה הוא לגנותו של אבשלום, שניצל מאתיים איש והולכים שולל.

ג. נעמי מסבירה לרות כי עתידה עמה אינו ברור:

שְׁבִנָּה בְּנֹתִי לָכֵן כִּי זָקַנְתִּי מֵהָיִוֹת לְאִישׁ כִּי אִמְרַתִּי יֵשׁ
לִי תִקְוָה גַם הֵייתִי הַלְלָה לְאִישׁ וְגַם יִלְדֹתִי בְּנִים.
הֲלֵהוּ תִשְׁבְּרָנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ הֲלֵהוּ תַעֲגֹגְנָה לְבִלְתִּי
הָיִוֹת לְאִישׁ אֶל בְּנֹתִי כִּי מֵרֵ לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי יִצְאָה בִּי
יָד ה' (רות א', יב-יג).

וכך אומר גם דוד לאיתי בקצרה:

וְאֲנִי הוֹלֵךְ עַל אֲשֶׁר אָנִי הוֹלֵךְ שׁוֹב וְהֵשֵׁב אֶת אַחִיךָ
עִמָּךְ (שמ"ב ט"ו, ט).¹¹

ד. בשני הסיפורים הנכרי מסרב לעזוב את האיש הנתון במצוקה ונוקט בלשון המביעה מסירות רבה, עד מוות:

וְתֹאמַר רֹת אֶל תַּפְגְּעִי בִּי לְעִזְבֶּךָ לְשׁוֹב מֵאַחֲרֶיךָ כִּי
אֶל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֵלַי עִמָּךְ עִמִּי
וְאֶל-לֵהֶיךָ אֶל-לֵהֶי. בְּאֲשֶׁר תִּמְוֹתֵי אִמּוֹת וְשֵׁם אֶקְבֹּר כֹּה
יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֹה יִסִּיף כִּי הַמּוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ
(רות א', טז-יז);

וַיַּעַן אֶתִּי אֶת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חִי ה' וְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי
בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה שֵׁם אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ אִם לְמוֹת אִם
לְחַיִּים כִּי שֵׁם יִהְיֶה עִבְדְּךָ (שמ"ב ט"ו, כא).

ה. בשני הסיפורים האיש הנתון במצוקה ניאות, בסופו של דבר, לקבל את הסיוע שהוצע לו:

וְתָרָא כִּי מֵתְאַמְצֶת הִיא לְלַכֵּת אֶתָּה וְתַחְדָּל לְדַבֵּר
אֵלַיָּה (רות א', יח);

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל אֶתִּי לָךְ וְעֵבֶר וַיַּעֲבֵר אֶתִּי הַגֹּתִי וְכָל
אֲנִשְׁיָוִי וְכָל הַטָּף אֲשֶׁר אֶתּוֹ (שמ"ב ט"ו, כב).

ו. בשני הסיפורים נחלץ האיש הנתון במצוקה מצרתו, לא במעט בזכות הנכרי שהצטרף אליו. רות סייעה לנעמי רבות, ולבסוף, כאשר ילדה בן, אמרו השכנות לנעמי: "וְהָיָה לָךְ לְמָשִׁיב נֶפֶשׁ וּלְכֹלְכֵל אֶת שִׁיבְתֶךָ כִּי כִלְתֶךָ אֲשֶׁר אֶהְבֶּתֶךָ יִלְדֹתוֹ אֲשֶׁר הִיא טוֹבָה לָךְ מִשְׁבֻּעָה בְּנִים" (רות ד', טו). איתי היה בין שלושת מפקדי הזרועות שהנהיגו את צבאו של דוד אל הקרב המכריע שבו הומת אבשלום (שמ"ב י"ח, ב); שני המפקדים האחרים היו יואב ואבישי בני צרויה, שני המפקדים החשובים ביותר בצבאו של דוד, והצבתו של איתי כשווה להם מעידה על מעמדו.

להקבלה יש להוסיף, כמובן, את היות דוד צאצא של רות. ובכן, מה משמעותה של הקבלה זו? דומה שהמקרא חוזר

כאן לקשר שבין דרך החסד של מגילת רות לבין מלכות דוד. ידועים דברי חז"ל על מגילת רות: "אמר רבי זעירא: מגלה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ולא איסור ולא היתר, ולמה נכתבה? ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים" (רות רבה ב ד). בפרקי מלכות דוד ראינו שדוד אווז בדרך החסד של אם אמו.¹² במעשהו של איתי יש משום שכר על גמילות החסדים של רות: בזכות החסד שעשתה רות עם נעמי – כאשר כרכה את גורלה בגורל חמותה, למרות הסיכון שבדבר, ומזה נתגלגלה הישועה לנעמי – זכה בן בנה, בשעה שהיה נתון במצוקה, להסתייע באיש נכרי, שכך את גורלו בגורל דוד, ואף נטל חלק בישועת דוד ממצוקתו.

כל הזכויות שמורות לישיבת הר עציון ולרב אמנון בזק, תש"ע
עורך: בעז קלוש

בית המדרש הווירטואלי
מיסודו של
The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash
האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm>
האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דוא"ל: office@etzion.org.il
לביטול רישום לשיעור:
<http://etzion.org.il/vbm/unsubscribe.php>

11 דוד מסיים את דבריו לאיתי בביטוי לא-מובן: "שוב והשב את אחיך עמך חסד וימאת (שם)". מה משמעותו של מילים אלו? רש"י פירש: "אני מחזיק בך טובת חסד ואמת שעשית עמדי". ואילו לפי תרגום יונתן – "ואתית ית אחך עמך ועביד עמהון טיבו וקשוט" – דוד מבקש מאיתי לעשות חסד עם אחיו לאחר שיחזור עמהם לגת. ברם, ביטוי זה מזכיר אף הוא את דברי נעמי לרות וערפה: "לִכְנָה שְׁבִנָּה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה יַעֲשֶׂה ה' עִמָּכֶם חָסֵד" (רות א', ח). לפי זה, ייתכן שבדברי דוד אחז הכתוב לשון קצרה, ושיעור הכתוב: 'שוב והשב את אחיך עמך, יעש ה' עמך חסד ואמת'; ובאמת כך נוסח תרגום השבעים והוולגטה.

12 ראה במיוחד שיעור 3, וכן שיעורים 19 ו-20.